

В комірчині

Олег Буцень

Тошка не вивчив уроку. Не зробив домашнього завдання з арифметики. По телевізору передавали "Подвиг розвідника" і... яка ж може бути арифметика, коли наш розвідник ризикує життям і щохвилини йому загрожує небезпека. Ну, не міг Тошка вивчити уроку... Просто не міг і все. Він і так за цей місяць замучився. Щодня всі домашні завдання виконуй, всі уроки вчи — аж голова розколюється. Просто жах! І треба ж було, щоб їхній клас включився у це змагання. Звичайно, приємно одержати листа від чемпіона країни славнозвісного Воронкова. Але коли для цього потрібні такі зусилля, коли одна паршивенька двійка може вирішити все — це вже занадто. Це треба мати залізні нерви і крицеву волю. І витримувати перевантаження більші, ніж космонавти. І Тошка не витримав...

А Микола Гнатович його сьогодні викличе. Обов'язково! Минулого разу крапку в журналі поставив. Це вже точно викличе.

"Адзуськи! Не викличе, бо не буде кого викликать! — легковажно подумав Тошка.— Що я, дурний пертись на арифметику! Пасону і все. Арифметика на другому уроці. А я весь перший урок триматимусь за щоку (ніби зуб болить), українка Ганна Тодосівна — добра душа, вона сама мене до лікаря пожене. І все гаразд!"

Але... коли продзвенів дзвоник, прибігла староста класу Люда Черненко і сповістила, що Ганна Тодосівна захворіла і на першому уроці замість української мови буде арифметика.

Тошка і Максимко якраз стояли в коридорі біля вікна, коли прибігла Люда. І перші почули цю звістку. Тошка зблід. Це було як грім серед ясного неба. Весь план ламався. Микола Гнатович ніякому зубові не повірить. То такий дядько, що...

— Слухай, я горю! — прошепотів Тошка Максимкові. — Микола Гнатович зараз викличе, а я — ні в зуб.

— Ну-у! — жахнувся Максимко.

— Так вийшло, розумієш... Я думав пасувать... щоб клас не підводить... На першому уроці до лікаря відпроситись, та бачиш...

— Ну-у! — тільки й зміг повторити Максимко. Він був одним з ініціаторів того змагання, страшенно захоплювався спортом і про листа від чемпіона просто марив.

— Ну, нічого,— заспокоїв його Тошка.— Я зараз дремену зі школи, а потім щось придумаю.

— А Василь Якович? — сказав Максимко. В кінці коридора з вестибюля чувся знайомий басовитий голос. Той голос належав завучеві Василю Яковичу. Василя Яковича вся школа, від сонливих первачків до вусатих десятикласників, боялася, як вогню. Високий, дебелий, з кошлатими набурмо-сеними бровами, він за хвилину до дзвінка завжди виходив у вестибюль, і горе тому, хто запізнювався і потрапляв йому на очі...

Шлях назад було відрізано. Коридори вже спорожніли, і тільки якийсь капловухий другокласник незграбно підтюпцем біг до свого класу, і ранець за його спиною смішно підстрибував і торохтів. Тошка закліпав очима і розгублено озирнувся. І тут його погляд спинився на прочинених дверях комірчини в темному кутку під сходами. Прибиральниці ховали там свій немудрящий скарб: щітки, відра, ганчірки...

— Слухай, я отут сховаюсь. Тільки ти мене защішш, бо, бач, двері не зачиняються. А на перерві випустиш, тільки ж не забудь.

— А не боятимешся? — Максимко зазирнув у комірчину. — Брр! Як тут темно і сиро.

— Боятимусь? Ха! Ти що! Давай! — Тошка шмигнув у комірчину.

Максимко причинив двері, накинув клямку на скобу і встромив у скобу дужку висячого замка і чимдуж побіг у клас. Ніхто нічого не бачив.

Першу хвилину Тошка відчував якесь майже радісне збудження — він сам собі здавався мало не героєм. А що ж! Це ж він пасує не заради себе (подумаєш, двійка!), він би пережив, а заради, так би мовити, колективу.

"Теж іще видумали змагання! Відмінні успіхи, зразкова поведінка! Хіба для чемпіона це головне? Головне — мужність, хоробрість, витримка. От що головне! Щоб стати таким розвідником, як у тому фільмі, хіба п'ятірки потрібні? Чи зразкова поведінка? Нічого подібного. Сила духу потрібна. А для цього краще вже отак пасувати і ховатися, ніж вчити уроки..."

У комірчині було темно, як під ковдрою. Темно і задушно. Пахло сирістю, мокрими ганчірками, крейдою і брудними цинковими відрами...

"Сидять собі у світлому чистенькому класі і вважають себе героями, — майже з презирством думав Тошка. — Відмінники! Передовики! Подумаєш, вивчили уроки. Урок кожен дурень вивчити може. А от посидьте у такій комірчині! Хоч одну хвилину посидьте! Я на вас подивлюся. Максимко перший би нюні розпустив. Сам же зразу спитав: "А не боятимешся?" Я-то не боюсь, а ти..."

Тошка прислухався.

Було тихо. Наче все навколо вимерло.

Коли темно і тихо, якось мимохіть нашорошуються вуха і ^починають розрізняти найменші звуки. Десь далеко і ледь чутно щось булькало і переливалося — певно, у трубах парового опалення. Десь щось скреготнуло. Потім прошелестіло — наче легенький вітерець перегорнув кілька сторінок розкритої книжки...

І раптом зовсім близько, поруч себе, Тошка почув виразний шерхіт, шарудіння.

Тошка завмер.

Шарудіння повторилося.

Тошка затамував подих.

Крізь шарудіння вчувалося рівномірне шкрябання — наче хтось щось точив або гриз.

У Тошки затерпло в грудях.

"Пацюки!"

Кілька днів тому Тошка якраз прочитав книжку "Морське вовчєня" Майн Ріда, і

йому добре вкарбувався в пам'ять епізод, коли на юного героя в корабельному трюмі напали пацюки. То був жахливий епізод. Згадавши його зараз, Тошка похолов. Він зробив крок убік від того шарудіння і враз відчув, як щось бридке й волохате черкнуло його по голій литці (то була звичайнісінька ганчірка, об яку він зачепився ногою, та хіба в темряві з переляку розбереш!).

Тошка зойкнув і кинувся вбік. І тут щось я-ак влупить його по лобі — аж іскри посипалися і в очах спалахнуло — наче розпечене залізо притулили до лоба (то він наступив ногою на щітку).

— О-ай! — не своїм голосом скрикнув Тошка, падаючи. І враз — гур-гур! — загримотіли повалені відра. І щось гостро вп'ялося Тошці між ребра.

— А-ой! — заволав Тошка на все горло. Заволав і завмер. Крик його потонув у чорній тиші. І у тій тиші знову почулося шарудіння... Тошка підхопився і кинувся до дверей. Але... руки його наштотхнулися на холодну слизьку стіну. Дверей не було. Тошка гарячково мацнув ліворуч, мацнув праворуч — всюди була холодна кам'яна стіна. Дверей не було...

Тошку охопив жах.

— А-а-а! — закричав він.— Рятуйте. А-а-а!

Раптом щось клацнуло, в очі сліпучо вдарило світло і почувся суворий голос завуча Василя Яковича:

— Що тут робиться?.. Га?

Листа від чемпіона одержав інший клас.